

Олександра Антонів

Львівський національний університет ім. І. Франка

**НА ПЕРЕХРЕСТІ МОВИ І КУЛЬТУРИ:
УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ**

Якісні навчальні матеріали з української мови для іноземних студентів завжди важко знайти, незважаючи на те, що українська лінгводидактика розвивається досить активно. Найбільше матеріалів для початківців. Найменше для тих, хто мову вдосконалює. Бракує також комплексів підручників, які б послідовно і методично правильно вводили матеріал, враховуючи вимоги до рівнів і Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти [3]. У статті спробуємо запропонувати спільну роботу – проект навчального посібника з української мови викладачів різних навчальних закладів України (Олена Синчак – Український Католицький Університет, Олександра Антонів – Львівський національний університет імені Івана Франка) і Польщі (Світлана Романюк – Варшавський університет). Зважаючи на потребу матеріалів для вищого етапу навчання, автори працюють над створенням нового навчального посібника, спрямованого на розвиток комунікації польських студентів для рівня B2–B2+ (відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти). Оскільки вивчення мови неможливе без занурення в культуру, то в авторів виникла ідея представити українську і польську культуру у своєрідному діалозі ідей і персоналій. Ідея виявилася продуктивною. Родзинкою посібника стала ідея обрати для обговорення в іншомовній аудиторії відомі постаті, які творять минулий і сучасний дискурси української і польської культури, завдяки чому представлено різні грані самої культури (від історії та літератури до спорту і моди), різні реєстри мовлення (від літературного до жаргонного) – це забезпечило відхід від штучно сконструйованих до автентичних мовленнєвих зразків. Саму мову подано в широкому соціокультурному контексті і в широкому розумінні самої культури: текст культури трактовано широко – не тільки написаний чи промовлений, але також картини і фільми; використані автентичні тексти української культури допомогли створити «сітку українських смислів» (культура, як каже К. Гірц, облупує людину зітканими самою ж людиною сітями смислу [1, с. 11]) – яка особливо важлива для навчання іноземної мови і за

інформативною та культуроносною функцією її можна прирівняти хіба до тривалої подорожі Україною.

Ще одна перевага репрезентації культури важливими постатями, які її творять, полягає в тому, що це дає змогу іноземцям сформуванню власні уявлення про українську культуру.

Відстоюємо позицію, що представляти іноземцям українську культуру мають як постаті, які вже ввійшли в культурний канон, так і ті, які його творять нині.

Отже, запропонований курс має модульну систему. Комунікативну тему кожного модуля розгорнуто довкола певної теми, яка пронизує цілий модуль, пов'язуючи чотири види мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, аудіювання та письмо, – та забезпечуючи відповідну тональність мовлення. Наприклад, тему «Література» представляє Леся Українка. Текст для читання – твір письменниці «Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами». Для аудіювання взято уривок із книжки «Дворянське гніздо Косачів», у якому йдеться про стосунки Лесі Українки й Сергія Мержинського. У блоках продуктивних видів мовленнєвої діяльності перед студентами поставлено конкретне комунікативне завдання: для говоріння – «Порадьте друзів (подрузі) прочитати «Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами»», для письма – «Підпишіть коханій (коханому) валентинку».

Важливим елементом кожного модуля є вправи для перекладу, які дозволяють практично оволодіти мовою, звернути увагу на відмінності у керуванні дієслів в українській і польській мовах.

Так розгортається 12 комунікативних тем: політика, історія, література, музика, театр, кіно, малярство, мода, телебачення, спорт, космос, наука.

Смислову лінію збережено не тільки в межах модуля, але й у межах кожного блоку – одного з видів мовленнєвої діяльності. Це зумовлено методичною доцільністю, яка вимагає подавати навчальний матеріал цілісно і поетапно, причому цілісність має виявлятися у кожному модулі й у кожному виді мовленнєвої діяльності.

Тексти для читання взято автентичні. Серед них – художні твори, аналітична стаття з україномовного часопису, інтерв'ю, інформаційні статті з газет та Інтернету, а також біографії. Багато з них доводилося скорочувати. Матеріали з Інтернету також часто потребували редагування. Однак таке модифікування не позначилось на автентичності самих текстів.

Автентичність – головний критерій і під час добору текстів для аудіювання.

Усі вони відображають спонтанне мовлення носіїв української мови і цим корисні для навчання української як іноземної.

Для підготовки до слухання подаємо словники невідомих слів. Оскільки кінцевою метою аудіювання є розуміння тексту, тому контроль – вирішальний етап також і аудіювання [4]. Зважаючи на це, курс включає комплекс вправ для контролю аудіювання.

Часто блок вправ для аудіювання пов'язано з письмовими завданнями одним смисловим стрижнем, наприклад:

На основі почутого заповніть мистецьку анкету Марії Приймаченко.

Вправи для аудіювання в курсі спрямовані на розвиток мовленнєвої діяльності, метою якої є одержання необхідної інформації, розуміння ідеї повідомлення, власне оцінювання почутого.

Найчастіше в межах модуля блок говоріння йде після аудіювання. Так, інформація, отримана під час аудіювання, стає стимулом до розмови – подібно як у практиці комунікації слухання невіддільне від говоріння, адже «партнери завжди міняються ролями, то слухаючи іншого, то говорячи до нього» [2, с. 35]. Імітації з умовами реального спілкування вдалося досягти завдяки таким завданням: переглянувши фільм, студенти діляться враженнями про нього під час форуму в Інтернеті; послухавши інтерв'ю зі студенткою-мистецтвознавцем, під час якого дівчина висловлювала власне захоплення творчістю М. Приймаченко, іноземці вчать висловлювати своє захоплення картинами також під час форуму; подивившись сюжет із випуску новин про українську заробітчанку, у блоці говоріння пояснюють другові: чому українці їздять на роботу за кордон. Тобто вправи говоріння в курсі, на відміну від тестів закритої форми на читання та аудіювання, сформульовано як комунікативні завдання.

Вправи на письмо як продуктивний вид мовленнєвої діяльності, безумовно, найчастіше йдуть після тексту для читання. Хоча для нас було важливо не стільки дотримуватися цього правила, скільки зберегти тематичний стрижень у кожному модулі, а в писемному блоці загалом – представити різні жанри письма: анкета, жартівлива характеристика, валентинка, рекламне оголошення концерту, відгук на театральну виставу, запис у щоденнику, стаття тощо.

При цьому в блоках продуктивних видів мовленнєвої діяльності в таблицях подано опорні слова і конструкції. У письмових завданнях,

крім того, наведено ще й приклади, серед яких і українські валентинки, і рекламні оголошення, і відгуки про кіно чи театральну виставу.

Намагаючись зберегти баланс між смішним і серйозним, ми все ж багато уваги приділяємо вправам на висловлення власних вражень, емоцій, адже, якщо студенти починають емоційно використовувати мову, тоді ця мова перестає для них бути іноземною, а стає мовою, із якою вони себе ідентифікують і виражають [5, с. 35]. Зважаючи на це, у деяких темах було подано й молодіжну жаргонну лексику.

Отже, представлення української культури дало змогу розгорнути різні сфери життя українців, продемонструвати різні жанри і стилі текстів української мови. Трактуючи культуру як «сплетіння промовлених і написаних текстів, лінгвістичний пейзаж, що складається з безлічі текстів» [6, с. 144], у курсі використовуємо автентичні українські тексти в широкому розумінні: написані, промовлені тексти різних жанрів (від аналітичної статті про політику до повідомлення з Інтернету; від рекламного ролика і музичного кліпу до наукової доповіді), а також кіно, телевізійний випуск новин, картини, сучасну музику, моду. Завдяки цьому студент отримує більше візуальних та слухових імпульсів, щоб розвивати не тільки читання чи слухання, але й говоріння і письмо.

Сподіваємося, що незабаром цей навчальний культурологічний курс стане доступним для колег-україністів, які апробують його і висловлять свої критичні зауваження.

-
1. Гірц К. «Насичений опис»: У пошуках інтерпретативної теорії культури / К. Гірц // Гірц К. Інтерпретація культур. – Київ, 2001. – С. 9–43.
 2. Елухіна Н. В. Обучение аудированию в русле коммуникативно ориентированной методики / Н. В. Елухіна // Иностранные языки в школе. – 1989. – № 2. – С. 28–36.
 3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – Київ, 2003. – 261 с.
 4. Котлярова В. Ю. Труднощі аудіювання та засоби їх подолання // www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics_2_2004/25.doc (19/04/2007).
 5. Fenner Anne-Brit. Dialog interaction with literary texts in lower secondary classroom / Anne-Brit Fenner // Cultural awareness

- and language awareness based on dialogic interaction with texts in foreign language learning, Strasbourg, 2001.– P. 8–35.
6. Fenner Anne-Brit. Introductory article / Anne-Brit Fenner // Cultural awareness and language awareness based on dialogic interaction with texts in foreign language learning, Strasbourg, 2001. – P.142–150.